

El Molar, 27 de Setembre de 2003

El Molar és un poble allargassat que corona una cinglera que dóna al barranc de Bartolí per un costat i per l'altre a una plana panalenca que va baixant de nivell molt a poc a poc, com el poble. La part més meridional del poble és coneguda per tots els molarencs com els *Masons* i en una de les seves cases —cal Burguero— hi viu la Sra. Assumpció, que molt amablement ens ha recreat amb les vivències que al llarg dels seus noranta-dos anys i amb una memòria excel·lent ha anat acumulant.

En arribar a casa seva ens rep la seva filla, la Neus, que molt cordialment ens invita a passar a la sala menjador, a fi de saludar i fer una petita entrevista a la seva mare, que tot i les seves dificultats de mobilitat ens rep molt contenta i eixerida, asseguda en la seva cadira de braços de vímet. Al cap de poc temps d'iniciar la nostra conversa, primer d'una manera més informal i després, poc a poc, aprofundint en un o altre tema, ens adonem que l'Assumpció és d'aquelles persones que per les múltiples i diverses activitats que ha desenvolupat al llarg de la seva vida, es pot dir que recull en ella mateixa bona part de la història del Molar.

La seva infantesa —recorda— ve marcada, com a la majoria de cases del poble, per una mancança de mitjans econòmics que es resolia a base d'enginy i de paciència per part de tothom. De petita li agradava l'escola, però també anar a jugar amb les companyes a tota mena de jocs, que normalment tenien les seves temporades d'èxit i després el seu declivi, per tornar a aparèixer poc temps després. Saltar a corda, amb totes les seves variants, era emprat molt habitualment per les noies, però també es jugava a altres jocs com ara el bòlit, els patacons, les boles, etc. En el joc de les boles ens recorda una noia una mica més joveneta que ella —l'Encarnació de cal Ferrer— que tenia la mà molt llarga i molta punteria en tirar la bola, i això l'afavoria en el joc i feia que no tingués contrincant que se li resistís.

A l'escola va tenir com a professora una mestra, *donya* Maria Turmo, que la va iniciar dins del món del fil i de l'agulla, i va fer que estimés aquest art, i al mateix temps ofici, que és brodar i que arribà a dominar en pocs anys a la perfecció. Quan era més grandeta, als dotze o tretze anys, va ser quan al Molar van començar a venir els primers venedors i viatjants de màquines de cosir i de brodar, així que l'Assumpció es va apuntar a un dels cursos que organitzaven aquells antics venedors, que es feien en diverses cases del poble. Allí en poc temps va assimilar tots els coneixements impartits per la que va ser la seva professora de brodar, la Carme del Simon, i tot seguit va començar a somiar i a pensar com adquirir una d'aquelles noves màquines tan noves i modernes. El problema, però, seguia essent el mateix de sempre: la manca de diners. No obstant això, degut en gran part a les ganes de vendre d'aquells antics viatjants i també per l'interès mostrat per aquella joveneta i excel·lent alumna, la compra d'aquella novícia Singer es va materialitzar en poc temps, i es va poder pagar a base dels ingressos que li proporcionaven els treballs de brodat que li encarregava la gent del poble, principalment de cara a un futur casament o bé per una altra festa important de la família. De fet, encara avui en dia hi poques cases al Molar i als pobles de la rodalia que no tinguin algunes peces de roba brodades per l'Assumpció de cal Burguero.

La seva joventut es caracteritzà per un tarannà obert i al mateix temps de marcat caire religiós; així, ens recorda que de fadrina havia format part de les Esclaves de la Mare de Déu dels Dolors. Era aquesta una agrupació que havia format el capellà Mossèn Portolès en la primera dècada del passat segle XX. Aquesta agrupació de set noies anomenades “esclaves” tenia principalment cura del manteniment i dels serveis auxiliars de la congregació, sempre sota la supervisió del rector. Una vegada a l’any feien una gran festa, la qual - per sort- encara perdura en els nostres dies. La seva afeció per el cant fa que actualment encara recordi moltes de les cançons que es cantaven a l’església en els temps en que ella havia estat “esclava“. Algunes d’aquestes cançons —ens diu— encara es canten avui en dia per Setmana Santa, com és el cas del *Pange lingua* i per la Festa Major, l’*Avemaria*, que es canta cada any el dia de la Mare de Déu d’Agost.

Formà part també de la primera coral del poble, creada pel mestre Josep Ma. Castellví i Giné l’any 1916. Més tard intervingué en dues de les primeres sarsueles que es van fer al poble pels aficionats del Centre Obrer i que van ser *Carceleras*, que es va posar en escena al local de l’entitat, i la de més èxit —sense cap mena de dubte— que va ser *La del puñao de rosas*, la qual per l’escenografia, inusual en la seva grandiositat escènica, es va haver de representar a l’aire lliure en un bancal, on avui hi ha el garatge de cal Ragatxo.

A principis dels anys trenta, tota la vida social del poble es desenvolupava al voltant de les societats recreatives, totes elles de diferent caire polític. La família de l’Assumpció es va fer càrrec del bar del Centre Obrer del Molar, cosa que, encara que poc, ajudaria a millorar la precària economia de casa seva en aquells anys difícils i de trasbalsos de tota mena. “Teníem molta feina, ens diu, principalment pels dies de la Festa Major, i les begudes i refrescos més sol·licitats eren sense cap mena de dubte, a part del cafè, que es servia juntament amb una ampolla ovalada d’aigua, el suau, el llimó, i també la grosella, que encara recordo en fèiem pagar 20 cèntims de pesseta per consumició. També era habitual el consum de cacauets torrats durant tot l’any i de castanyes també torrades en els dies de la castanyada de Tots Sants.”

De la seva estada en el cafè del Centre Obrer, també recorda que, en més d'una ocasió, havia col·laborat amb la Banda de la Societat, copiant partícels de música de tota mena i estil. No coneixia la música ni sabia solfa, ens diu, però “dibuixava” les notes amb molta cura i concentració.

Quan la seva vida semblava ja una mica encarrilada i podia somiar amb un futur prometedor tant pel que fa a la seva vida familiar com a una millora —poca però suficient— de la seva situació econòmica, esclatà la Guerra Civil, i els seus somnis i el mateix Centre Obrer se n'anaren gairebé en orris.

Van anar passant els anys i aquella joveneta es va anar fent gran i ben aviat —a l'any 1937— va contraure matrimoni amb un jove minaire, Josep Abelló i Salvadó. Amb la mirada absent, reviu els seus primers anys de casada i de cop i volta ens recorda que a l'any 1916, i amb motiu de les vagues dels miners del Molar, es van concentrar a la plaça totes les dones dels miners, algunes d'elles embarassades, per impedir que els carros que anaven a buscar el plom de les mines poguessin arribar a la mina Loussa per a carregar el mineral. Es van formar grans aldarulls i en carregar la Guàrdia Civil contra la gent es van disparar alguns trets i en van resultar diversos ferits, dels quals la que segurament va sortir-ne més mal parada va ser una dona que va perdre el braç dret. Era la mare del que uns anys més tard s'havia de convertir en el seu marit.

En acabar la Guerra Civil, s'havia de posar fil a l'agulla de nou i tot i l'escassetat i les mancances de tots tipus d'aquella postguerra, l'Assumpció va ser prou valenta per a iniciar una nova etapa de la seva vida instal·lant una petita botiga de tota mena de queviures a les dependències del que avui en dia són les oficines de la secretaria de l'Ajuntament del poble. Qui no recorda aquella petita tenda de l'Assumpció de cal Burguero, al bell mig de la plaça?

El seu marit treballava a les mines i ella i la seva mare es feien càrrec de la botiga. Allí, però, hi tenia també en un racó la seva màquina de brodar amb un munt de feina que l'esperava i que anava fent quan no tenia gent a comprar. Tenia dos fills petits, la Neus i el Josep que ja anaven a l'escola, i a base de molt treball i molts sacrificis, tot començava a estar una mica encarrilat una altra vegada i així iniciàvem una nova època. Els anys anaven passant i l'alegria i la felicitat havien entrat de ple a la nostra casa. Tot començava a ser de color de rosa.

No podia ser, però, era massa la felicitat. “Encara recordo —ens diu la Sra. Assumpció— aquell migdia assolellat del 22 de Juliol de 1957, dia de Santa Magdalena, quan molt a prop de casa meva em comunicaven una notícia esgarrifosa. Degut a un despreniment de terres en una galeria de la mina *Cisterneta*, el meu marit havia resultat greument ferit. Vaig témer el pitjor i, per desgràcia, va ser així. Sempre havia tingut com una mena de por dissimulada al cos, com totes les dones dels miners, que un dia això pugues arribar a succeir, però també tenia l'esperança que no arribaria a passar mai. Em vaig equivocar de ple. Tenia el meu marit cinquanta-un anys i jo quaranta-cinc.

Tornaren els mals de cap a casa nostra, amb un buit total que havia deixat aquell espòs i pare que vam perdre hauríem d'encarar-nos amb la vida una altra vegada i començar a lluitar al dia a dia com si res no hagués passat. No era ni de bon tros una tasca fàcil.

Corrien uns temps difícils per a tothom, però el Molar sempre ha estat un poble que ha sabut tirar endavant en tota classe de circumstàncies, encara que fossin adverses. Es va veure que era possible aportar una ajuda extra a les cases, a base de criar aviram. El que sempre s'havia fet en pla casolà, però ara amb unes dimensions més de caire industrial. Hi havia al poble moltes cases que tenien a les golfes o al corral de cent a mil gallines ponedores. Nosaltres, amb el nostre esforç i també amb l'ajuda de gent bona, que sempre n'hi ha, vam iniciar aquesta nova aventura, que ens va anar donant els seus fruits i poc a poc ens vam anar posant al dia, econòmicament parlant. També poc a poc vam adquirir alguna peça de terra i amb el pas dels anys veig que hem pogut superar aquell malson i jo, ja ho veu, aquí asseguda sense poder fer res però, això sí, l'afecció per fer punta o brodar no l'he perdut —ens diu— i tot això encara sense utilitzar ulleres.” Deu n’hi do.

Comencem a parlar de coses intrascendents i d’altres del dia a dia, i la conversa es va allargant sense adonar-nos-en fins que el rellotge ens fa caure en la realitat i creiem que ja no podem robar més el temps a la Sra. Assumpció, i l’hem de deixar descansar. Afortunadament, ha estat un plaer el poder fruit d’una estona tan llarga amb una persona amb la memòria tan clara i al mateix tan amable com ella. Per molts anys, senyora Assumpció, adéu.

Realment, tota una vida i tota una historia.

A. Escoda

TERRA DE LLICORELLA

Gris d'escola
barroera làmina de dibuix
i primeres lletres.

Sécs d'eines de mànec;
dringadissa de ferro.
Humides de suors callades;
lluents de sol a l'estiu;
lliscants a les ferradures
i per elles esmicolades.

Turons arrodonits
costers de corda
o esglaonats de grans camals
i petita petjada.
Castells de ceps.

A l'hivern gris cendra;
verd immadur,
i verd de nèctar roig sang esperitós
de vestit gairebé negre;
daurat de sol.
I a la tardor pàmpol vermell
de paraula discreta.

Aquarel·la tot l'any.
Sempre matisada gris.
Gris d'escola.
Gris cendra.
Amb la pluja desitjada;
gris... si no negra.

Joan Estivill i Bargalló
(del llibre *ESQUITXOS-de la meva terra*)